

در حسرت خودکفایی بنزین

الهام بیگی- اگرچه نفت و گاز به عنوان نعمتهایی خدادادی کشورهای حاشیه خلیج فارس را غرق در ثروت کرده اما خامفروشی را باید بزرگترین حسرت آنها دانست. نبود فناوری موردنیاز در حوزه پاییندستی در توسعه پالایشگاه‌ها و پتروشیمی‌ها مهم‌ترین دلیل خامفروشی بوده است. در ایران نیز نبود سرمایه‌گذاری کافی به دلیل مسایل سیاسی و تحریم‌های متعدد در کنار سوءمدیریت همواره مزید بر علت بوده تا بیش از پیش و در مقایسه با سایر کشورهای تولیدکننده نفت و گاز، عقبماندگی بیشتری در این حوزه احساس شود.

بر همین اساس مهم‌ترین انتقاد از عملکرد پنج ساله بیژن زنگنه در حوزه پاییندستی را می‌توان انفعال کامل در خصوص آغاز یک پروژه اساسی در زمینه ساخت یک پالایشگاه با استانداردهای بین‌المللی دانست. این بدان معناست که وزارت نفت هیچ‌گونه عزمی برای کاهش خامفروشی ندارد؛ مسالهای که هم در برنامه‌های پنج ساله توسعه به آن پرداخته شده است و هم در اقتصاد مقاومتی.

اگرچه در مقام شعار اتفاقات فراوانی رخ داد اما آنچه در عمل به وقوع پیوست چیزی جز انفعال مطلق نبود. ساخت پالایشگاه‌های سیراف به عنوان بزرگ‌ترین پالایشگاه میعانات گازی در دنیا با ظرفیت 480 هزار بشکه میعانات گازی در اوایل دولت یازدهم در دستور کار قرار گرفت. پروژه‌ای که در مراحل اولیه میعانات گازی با ارزش بسیار بالا را به نفتا تبدیل کرده، محصولی نه‌چندان باارزش که در دنیا به وفور تولید می‌شود، با شاخص پیچیدگی نلسونی در حدود 3/2. مقایسه این شاخص در طرح پروژه پالایشگاهی سیراف با پالایشگاه‌های روز دنیا که دارای شاخص نلسونی بیش از 15 هستند، خود گویای همه چیز خواهد بود.

شاخص پیچیدگی نلسون معیاری است برای مقایسه ظرفیت تبدیل ثانویه یک پالایشگاه نفت با ظرفیت تقطیر اولیه که در هدف‌گذاری‌های مربوط به توسعه ظرفیت پالایشی، یکی از شاخص‌های بسیار مهم برای تعیین ارزش افزوده تولید محصولات به شمار می‌رود. به‌طور مثال این شاخص برای پالایشگاه اراک حدود 7/10، برای پالایشگاه تهران حدود 3/5 و برای سایر پالایشگاه‌های ایران بسیار کمتر است.

با وجود مشکلات این‌چنینی در پروژه پالایشگاه‌های هشت‌گانه سیراف، آنقدر مشکلات در طرح اولیه، وسعت فضای اختصاص‌یافته به این پروژه،

مشکلات در طراحی و مهندسی اولیه، محدودیت‌های سرمایه‌گذاری و... وجود داشته و دارد که عملاً کنار گذاشته شده و توجه ویژه‌ای به آن نمی‌شود.

این در حالی است که برای جلوگیری از خام‌فروشی راهی نیست جز احداث پالایشگاه‌های جدید که نه دولت عزمی برای سرمایه‌گذاری بخش‌های دولتی از خود نشان داده است و نه اینکه توانسته بخش خصوصی را مدیریت کند تا با ورود به چنین پروژه‌هایی، در راستای توسعه بخش پالایشگاهی گام بردارد.

امروزه در سراسر دنیا و در اغلب کشورها، دیدگاه رایج احداث پروژه‌های پتروپالایشگاهی است که در آن به صورت متمرکز و یکپارچه محصولات پالایشگاهی به محصولات پتروشیمی تبدیل می‌شوند. این پروژه‌ها از یکسو به دلیل سرمایه‌گذاری مشترک این دو بخش فعالان اقتصادی و شرکت‌های سرمایه‌گذاری بیشتری را به سمت خود جذب می‌کند و از سوی دیگر به دلیل صرفه‌جویی اقتصادی با افزایش چشمگیر بهره‌وری روبه‌رو است.

هرچند انتقاد از عملکرد وزارت نفت در این پنج سال به معنی آن نیست که در دولت‌های پیشین اتفاقات مثبت و خارق‌العاده‌ای در این حوزه رخ داده است. آخرین و بزرگ‌ترین پروژه پالایشگاهی کشور که سال گذشته فاز اول آن افتتاح شد و به بهره‌برداری رسید، پروژه پالایشگاه ستاره خلیج فارس بود که بیژن نامدارزنگنه در پایان دوره وزارتش در دولت هشتم و در سال ۱۳۸۳ کلید زد. این پروژه آنقدر کند پیش می‌رود که شاید دیگر کمتر کسی آغاز آن را به یاد داشته باشد.

۱۴ سال از آن روزها می‌گذرد که طرح ساخت و احداث پالایشگاه ستاره خلیج فارس به عنوان یکی از بزرگترین پالایشگاه‌های جهان شروع شد تا بلکه ایران را در تولید بنزین خودکفا کند، اما امروز نه مصرف بنزین در کشور برابر آن روزهاست، نه پروژه ستاره خلیج فارس به اتمام رسیده و نه خودکفایی در تولید بنزین حاصل شده است؛ پروژه‌ای با ظرفیت مصرف روزانه ۳۶۰ هزار بشکه میعانات گازی که ۶/۲ میلیارد یورو سرمایه‌گذاری و ۴۸ ماه زمان برای احداث آن در نظر گرفته شد، شامل سه فاز که با تکمیل هر سه فاز آن ۳۶ میلیون لیتر بنزین با کیفیت یورو ۴ در روز تولید شده و به اندازه بیش از نیمی از بنزینی است که در کشور تولید می‌شود. با تکمیل این پروژه ظرفیت تولید بنزین کشور به ۱۰۰ میلیون لیتر در روز خواهد رسید.

جناح‌بندی‌های سیاسی دلیل توسعه‌نیافتگی

نزدیک به ۱۴ سال می‌گذرد و پنج دولت رفته و آمده و بیش از ۸/۳ میلیارد یورو هزینه شده و فقط یک فاز آن رسماً به بهره‌برداری رسیده است. کنسرسیوم‌های مختلفی تشکیل و هربار بنا به دلایلی منحل

شدند، شرکت‌هایی از ایتالیا و آلمان تا هند و اندونزی در کنار شرکت‌های ایرانی آمده‌اند و رفته‌اند، اما هربار به دلایل مختلف، نظیر شرایط بد سیاسی، تحریم‌ها، سوءمدیریت‌ها و جناح‌بندی‌های سیاسی و غیره مانع از تحقق «خودکفایی بنزین»، این رویای دیرین مسوولان وزارت نفت شده است.

پس از ۱۳ سال انتظار، در اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۶ فاز اول این پالایشگاه افتتاح شد. اما بهره‌برداری از فازهای دوم و سوم این پالایشگاه همانند فاز اول با بدقولی‌هایی مواجه شد. با وجود اینکه اول اردیبهشت‌ماه سال‌جاری علیرضا صادق آبادی، معاون وزیر نفت و مدیر شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران از افتتاح فاز دوم پالایشگاه ستاره خلیج فارس تا قبل از ماه رمضان خبر داده بود، اما این ماه به پایان رسید و باز هم این وعده محقق نشد.

این در حالی است که برای تکمیل فازهای دیگر این پروژه تنها به ۲۶۰ میلیون یورو سرمایه‌گذاری نیاز بود و با دستور رییس‌جمهور، صندوق توسعه ملی عهده‌دار تامین این مبلغ است و حتی تا زمان انجام مراحل برداشت از این صندوق به وزارت نفت حق برداشت از درآمد حاصل از فروش گازوییل داده شده است تا توسعه این فاز به تعویق نیفتد. خطر در کمین صنعت نفت

درحالی چشم‌ها به بهره‌برداری کامل از بزرگ‌ترین پالایشگاه میعانات گازی خاورمیانه دوخته شده است که هر روز تاخیر در آن، زیان ۲۰ تا ۳۰ میلیون یورویی بر کشور تحمیل می‌کند و همچنین مصرف روزافزون بنزین وارداتی، با بازگشت مجدد تحریم‌ها خطر جدی‌ای را برای امنیت ملی گوشزد می‌کند.

از طرفی با وجود اینکه کارشناسان می‌گویند با تکمیل پالایشگاه ستاره خلیج فارس، ایران برای نخستین‌بار در تولید بنزین خودکفا می‌شود، اما اگر مصرف کنترل نشود، ثبات در خودکفایی تنها یک یا دو سال به طول خواهد انجامید. مقایسه‌ای ساده میان کشورهای ایران و ترکیه که از نظر جمعیت و تعداد خودروهای موجود بسیار به یکدیگر نزدیک هستند نشان می‌دهد هیچ‌گونه مدیریتی در فرهنگسازی و ایجاد بسترهای لازم به منظور کنترل و کاهش مصرف بنزین در کشورمان صورت نگرفته است.

با این اوصاف می‌توان نتیجه‌گیری کرد که نمی‌توان چندان خوشحال بود و حتی با به بهره‌برداری رسمی از فازهای دوم و سوم پالایشگاه ستاره خلیج فارس، بدون کنترل کردن و کاهش مصرف بنزین در کشور، تنها چند سال در تولید بنزین خودکفا خواهیم بود. شنیده‌ها حاکی از آن است که در هفته یا هفته‌های آتی بهره‌برداری رسمی از فاز دوم این پالایشگاه نیز انجام خواهد شد و بنا به اظهارات وزیر نفت افتتاح

کامل فاز سوم این پالایشگاه در سال 1398 اتفاق خواهد افتاد.

دیدگاه، انتقاد و پیام هایتان برای انتشار در این ستون را از طریق نظرات خبرهای سایت، یا ارسال پیامک، تلگرام یا واتساپ به شماره های: 09172670030، یا 09172670031 و یا ارسال ایمیل از طریق mashalnews@yahoo.com اقدام فرمایید.

توجه: درج نظریات و مطالب ارسالی، لزوما دیدگاه این پایگاه خبری نمی باشد و آمادگی خود را جهت درج توضیح یا جوابیه ادارات و شرکت های دولتی و خصوصی می باشیم.